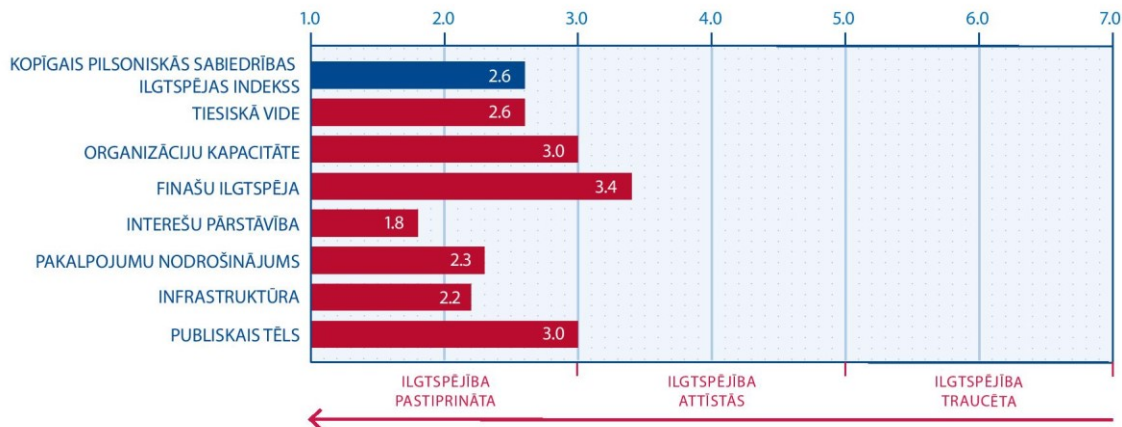

KOPĪGAIS PILSONISKĀS SABIEDRĪBAS ILGTSPĒJAS INDEKSS: 2.6

2019. gadā Latvijā notika Eiropas Parlamenta, kā arī Valsts prezidenta vēlēšanas – abi notikumi radīja augstu sabiedrības ieinteresētību. Egils Levits, bijušais Eiropas Savienības (ES) Tiesas tiesnesis, Latvijas prezidenta vēlēšanās kandidēja trešo reizi. Latvijas Republikas Saeima ievēlēja Levitu par Valsts prezidentu un viņš tika inaugurēts 2019. gada jūlijā. Par pozitīvu žestu uzskatāma Prezidenta E. Levita un Premjerministra K. Kariņa izveidotie padomnieku amati, kuru kompetencē ir pārraudzīt sadarbību un komunikāciju ar pilsonisko sabiedrību. Tomēr vēl ir pārāgri spriest par to, cik lielā mērā jaunizveidotie amati palīdzēs uzlabot demokrātiskos procesus Latvijā.

2019. gadā pilsoniskajā sabiedrībā satraukumu radīja amatpersonu izteiktie apgalvojumi, ka pilsoniskā sabiedrība ir augsta riska sektors nelikumīgu līdzekļu aprites kontekstā. Ministru kabineta un nevalstisko organizāciju (NVO) sadarbības memoranda īstenošanas padomes sēdē Finanšu izlūkošanas dienesta (FID) vadītāja apgalvoja, ka izlūkošanas dienests atklājis, ka kultūras un sporta jomas tēriņi ir trīs reizes lielāki par ieņēmumiem. Tāpat FID puda aizdomas, ka organizācijas varētu būt iesaistītas nelegālās aktivitātēs caur ziedojumiem. FID vadītāja vēlāk atkārtoti puda šīs aizdomas medijiem. NVO pārstāvji lūdza FID par šiem apgalvojumiem norādīt konkrētu informāciju, jo šādi vispārīgie izteikumi būtiski iedragā sektora reputāciju un bankas nevēlēsies turpināt sadarbību ar NVO. Šis lūgums netika ņemts vērā.

Kopumā nevalstiskā sektora ilgtspēja 2019. gadā palikusi nemainīga. Lai arī sektora rādītāji tiesiskās vides, sektora infrastruktūras un publiskā tēla jomās ir nedaudz kritušies, pakalpojumu sniegšanas jomā rādītāji ir uzlabojušies. NVO rādītāji kapacitātē, finanšu stabilitātē un interešu pārstāvībā saglabājušies tādā pašā līmenī kā iepriekšējā gadā.

Saskaņā ar SIA Lursoft datubāzes datiem, 2019. gadā Latvijā reģistrētas 22 466 biedrības un 1671 nodibinājums. Aptuveni 230 organizācijas 2019. gadā tika likvidētas, kas ir krietni mazāk nekā gadu iepriekš.

TIESISKĀ VIDE: 2.6

Tiesiskā vide Latvijā kopš 2019. gada nedaudz pasliktinājusies, ņemot vērā, ka tika virzīti jauni iespējamie grozījumi tiesiskajā vidē, kas varētu pasliktināt NVO darbību. NVO darbību nosaka Biedrību un nodibinājumu likums, kā arī Sabiedriskā labuma organizāciju likums.

Organizāciju reģistrācijas process ir vienkāršs un skaidrs, visus dokumentus var iesniegt elektroniski. Jaundibinātas organizācijas reģistrācijas valsts nodeva ir 12.00 EUR (aptuveni 14.00 ASV dolāri). Organizācijām, kuru biedri ir cilvēki ar invaliditāti, daudz bērnu ģimenes vai, ja organizācijas mērķis ir rīkot sporta pasākumus bērniem, valsts nodeva par reģistrāciju nav jāmaksā.

Līdz 2023. gadam visiem reģistros reģistrētiem tiesību subjektiem, tajā skaitā biedrībām un nodibinājumiem, jāaktivizē e- adreses konts, lai sekmētu sadarbību ar valsts pārvaldi. NVO sektors paudis bažas, ka daļa sabiedrības nebūs spējīga šādas saistības pildīt.

2019. gadā atsevišķas NVO ziņoja, ka bankas atsakās atvērt kontus jaunizveidotām organizācijām, vai,

nesniedzot skaidras atbildes par iemesliem, paziņo par bankas pakalpojumu sniegšanas pārtraukšanu. Šāda situācija skaidrojama ar Noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas un terorisma un proliferācijas finansēšanas novēršanas likuma prasībām, kas paredz skaidru patiesā labuma guvēju noskaidrošanas kārtību. 2018. gadā Eiropas Padomes organizācija "Moneyval", kuras uzmanības centrā ir nelikumīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas un terorisma finansēšanas novēršana, atzina, ka Latvijā ir augsts nelikumīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas risks, tādēļ banku sektoru uzraugošās valsts iestādes rekomendē bankām izvairīties no sadarbības ar riskantiem klientiem. Banku pārstāvji norāda, ka izmaksas, lai noteiktu NVO kontos ienākošo naudas līdzekļu izcelsmi ir pārāk augstas, tādēļ gadījumos, kuros trūkst skaidru pārskatu par patiesajiem labuma guvējiem vai mērķauditoriju, bankas izvēlas ar atsevišķām organizācijām nesadarboties.

2019. gadā uzmanības centrā nonāca vēl divi ar NVO finansēšanu saistīti juridiskie jautājumi. Pirmajā gadījumā Finanšu ministrija izveidoja domnīcu, lai diskutētu un apmainītos ar viedokļiem, kā arī, lai novērstu pretrunas, neprecizitātes un nepamatotus ierobežojumus. Piemēram, Bērnu slimnīcas fondam ir aizliegts nodot Bērnu klīniskās universitātes slimnīcai par ziedojumiem iegādāto tehnisko aprīkojumu slimnīcas vajadzībām. Lai slimnīca varētu izmantot specifisko, par ziedojumiem iegādāto tehnisko aprīkojumu, tas no fonda tiek nomāts. Viens no domnīcas ierosinātajiem priekšlikumiem tiesiskā regulējuma izmaiņām, lai atrisinātu šo problēmu, ir atšķirīgi uzraudzītas sabiedriskā labuma organizācijas, kuras piesaista ziedojumus no tādām, kas to nepiesaista ziedojumus, neizmanto nodokļu atvieglojumus vai citus bonusus.

Finanšu ministrija rosināja arī ierobežot finanšu līdzekļu vākšanu un to pārdali citām, mazām organizācijām, kā parasti darbojas kopienu fondi.. Atsevišķi Finanšu ministrijas ierēdņi sarunās mēdz šādas organizācijas dēvēt par "čaulas organizācijām" un pauda aizdomas, ka fondi tiek izmantoti finansiāla labuma gūšanai

NVO pauda cerību, ka Finanšu ministrija meklēs risinājumu abos gadījumos, tomēr centieni progresēja lēni, tā nostādot daudzas nevalstiskās organizācijas pozīcijā, kurā tās nespēja noteikt, vai finanšu līdzekļi tiek pārvaldīti pareizi un vai par to Valsts ieņēmumu dienests nepiemēros naudassodu. 2019. gada noslēgumā NVO joprojām gaidīja skaidrojošas vadlīnijas par šo jautājumu no atbildīgajām iestādēm. Atsevišķos gadījumos Valsts ieņēmumu dienests pieprasīja NVO iesniegt brīvprātīgā darba līgumus, kas slēgti starp organizāciju un tās valdes locekļiem. NVO šo Valsts ieņēmumu dienesta prasību uzskatīja par nepiemērotu un Brīvprātīgā darba likuma kļūdainu interpretāciju.

2018. gadā Iekšlietu ministrija izstrādāja grozījumus Publisku izklaides un svētku pasākumu drošības likumā, par kuriem sabiedriskā apspriešana turpinājās 2019. gadā. NVO skatījumā jaunais regulējums, kuru gada beigās joprojām skatīja Ministru kabinets, tika vērtēts kā sarežģīts un finansiāli ietilpīgs,. Atsevišķos gadījumos pašvaldības pieprasa reģionāla un vietēja mēroga pasākumu organizētājiem slēgt līgumus ar medicīnas personālu un drošības iestādēm, kā arī uzrādīt apdrošināšanas dokumentus. Kaut arī daļa prasības pastāvēja jau iepriekš, pašvaldības līdz šim bija pretimnākošākas pret nevalstisko sektoru . Daudzas NVO uzskata, ka pašvaldības šādi vēlas publisko pasākumu norises izmaksas pārcelt uz organizatoru pleciem.

Kultūras ministrija ir tieši atbildīga par pilsoniskās sabiedrības attīstības un darbības uzraudzību. 2019. gadā NVO kritizēja Kultūras ministriju par tās pasīvo rīcību sektora vajadzību nodrošināšanā, nevēlēšanos veidot politikas attīstības dokumentus, kā arī neaktīvu rīcību sektoram nozīmīgu attīstības jautājumu risināšanā. Turpretim Finanšu un Tieslietu ministrijas šķita vairāk ieinteresētas precizēt ar jomu saistītos jautājumus,.

Organizācijas, kuru budžets pārsniedz 40 000 EUR, jāreģistrējas pievienotās vērtības nodokļa maksātāju reģistrā. Privāti ziedotāji, kā arī korporatīvie sponsori par ziedojumiem sabiedriskā labuma organizācijām saņem nodokļu atvieglojumus. 2018. gadā Uzņēmumu ienākuma nodokļa likumā veiktās izmaiņas, ja uzņēmuma peļņa tiek investēta uzņēmuma attīstībā, atbrīvoja uzņēmumus no ienākuma nodokļa maksāšanas. Izmaiņas 2019. gadā negatīvi ietekmēja uzņēmēju ziedojumu apjomu NVO, jo vairs nav ekonomiskās motivācijas, kā tas bija līdz šim. 2020. gadā nodokļu politika, tai skaitā tiesiskais regulējums par ziedojumiem, tiks pārskatīts.

NVO ir tiesības veikt saimniecisko darbību, kā arī pretendēt uz iepirkumiem valsts pārvaldes iestādēs un pašvaldībās, kas sniedz organizācijām iespēju attīstīt savu pakalpojumu klāstu.

2017. gadā apstiprinātais Sociālā uzņēmuma likums nosaka, ka sociālajiem uzņēmumiem jāreģistrējas kā atsevišķām juridiskām vienībām, to īpašniekiem aizliegts izmaksāt dividendes, kā arī tiem jāiesaista daļa mērķauditorijas uzņēmuma vadībā. Par Sociālās uzņēmējdarbības likuma ieviešanu un uzņēmumu uzraudzību atbild Labklājības ministrija.

Latvijā nav juristu, kuri būtu ieguvuši specializētu izglītību NVO tiesiskajā regulējumā. Šajā jomā konsultācijas sniedz daži juristi un šīs jomas pārzinātāji, kuri iedziļinājušies NVO darbības juridiskajos izaicinājumos un spēj sniegt juridisko palīdzību.

ORGANIZĀCIJU KAPACITĀTE: 3.0

Latvijas NVO kapacitāte 2019. gadā nav mainījiesies. NVO, kas darbojas sociālajā jomā, ar esošajiem un potenciālajiem atbalstītājiem komunicē skaidri un regulāri. Kvalificēti darbinieki kopā ar brīvprātīgajiem sniedz nozīmīgus pakalpojumus jomās, kurās uzņēmumiem un valstij trūkst kompetences vai resursu. 2019. gada vasarā Latvijas Lauku forums organizēja Lauku Parlamentu – nozīmīgu notikumu vietējām kopienām, kas vienuviet pulcēja vairākus simtus pārstāvju no visas valsts, lai diskutētu par lauku attīstībai būtiskām tēmām. Arī neregistrētas kustības turpināja mobilizēt resursus specifisku jautājumu aktualizēšanai sabiedrībā, piemēram, 2019. gadā, saprotot, ka Rīgas publiskajā telpā karstajos vasaras mēnešos netiek laistīti augi, iedzīvotāji, izmantojot sociālos tīklus, sazinājās un uzņēmās par novārtā atstātajiem augiem rūpes. Šai akcijai bija simboliska nozīme - parādīt, ka esošā Rīgas domes vadība un departamenti, kuru atbildībā ir darbi Rīgas publiskajā telpā, nav kompetenti veikt savus pienākumus. Turpretī labi attīstītas organizācijas izstrādā un ievieš stratēģiskos plānus, tomēr daudzas darbības veidu un aktivitātes nosaka, vadoties pēc ziedoto vai citādi pieejamo līdzekļu pieejamības.

Organizāciju iekšējo pārvaldību un lēmumu pieņemšanas struktūru nosaka statūti. Vairumā gadījumu organizācijas rīko biedru sanāksmes un meklē jaunus veidus biedru piesaistei. Piemēram, Latvijas Pilsoniskā alianse (LPA) veido informatīvos materiālus, kuros apraksta biedru paveikto un popularizē citu organizāciju aktivitātes plašākai sabiedrībai.

Lai arī ar katru gadu NVO skaits pieaug, aktīvo darbinieku skaits šajā sektorā saglabājies teju nemainīgs. Daudzas NVO, īpaši tās, kas darbojas sociālo pakalpojumu, dzīvnieku aprūpes un vides aizsardzības jomās, ļauj uz brīvprātīgajiem, kas nodrošina organizāciju darbību gan ikdienā, gan kampaņās.

Organizācijas savus birojus nomā vai arī darbojas tām piederošās telpās. Lielākajai daļai organizāciju ir pietiekams tehniskais aprīkojums, lai nodrošinātu ikdienas darbību. Pastāv arī dažas specifiskas finanšu atbalsta programmas, kuru ietvarā iespējams risināt biroja tehnikas iegādes jautājumus. NVO paļaujas uz informācijas un komunikācijas tehnoloģijām, kā arī ir inovatīvas tehnoloģiju pielietošanā pakalpojumu attīstībai. Piemēram, Latvijas Samariešu apvienība veic pakalpojumus, kas ir pilnībā elektronizēti un to īstenošanai netiek izmantoti dokumenti papīra formātā.

Lai veicinātu plašāku sabiedrības interesi par savas jomas aktualitātēm, informētu par pasākumiem un organizētu ziedojumu vākšanas kampaņas, NVO aktīvi un prasmīgi izmanto sociālos tīklus.

FINAŠU ILGTSPĒJA: 3.4

NVO finanšu ilgtspēja 2019. gadā saglabājās stabila. Kaut gan palielinājās NVO iniciatīvu finansēšanas apjoms, uzņēmēju atbalsts sektoram dramatiski kritās. Izteikti pozitīvs panākums ir fakts, ka valsts Sabiedrības integrācijas fonda administrētajam NVO fondam no valsts budžeta tika dubultota piešķirtās gada dotācijas apjoms, kas šobrīd ir viens miljons EUR (aptuveni 1,14 miljoni ASV dolāru). NVO fonds ir galvenais subsīdiiju piešķirējs NVO darba atbalstam un demokrātijas veidošanai Latvijā. 2019. gadā NVO pieteiktie projektiem tika piešķirts finansējums interešu pārstāvības, kapacitātes uzlabošanai, iedzīvotāju iesaistei un NVO savstarpējai sadarbībai. Līdzekļi tiek piešķirti pārredzamā un uz konkurenci balstītā procesā. Jāmin, ka arī citas nozaru ministrijas organizēja papildus finansēšanas

iniciatīvas projektu veidā.

Valsts kontrole 2019. gadā publicēja ziņojumu, kurā norādīts, ka atsevišķas NVO, kas darbojas lauksaimniecības jomā, par līdzdalību konsultāciju procesos ar Zemkopības ministriju, saņēmušas dāsnas subsīdijas. NVO, kas piedalās konsultāciju procesos ar citām valsts institūcijām, situāciju uzskatīja par negodīgu, jo viņu ieguldītais līdzdalības darbs tiek finansēts no valsts līdzekļiem tikai projektu konkursu veidā. Papildus tam, vairākas lauku attīstības jomas organizācijas, kas vēlējas pievienoties Zemkopības ministrijas konsultatīvajai struktūrai, tika noraidītas, izslēdzot konkrētās organizācijas arī no finansēšanas atbalsta loka. Notikumi noveda pie spraigām publiskām debatēm par lauksaimniecības organizāciju, kā arī ministrijas darbības caurredzamību un efektivitāti valsts budžeta līdzekļu izmantošanā. Rezultātā tika sagatavoti jauni noteikumi un atbilstības kritēriji, kā arī finanšu atbalsta veidi, kādus turpmāk NVO var saņemt no Zemkopības ministrijas. Jaunā regulējuma izmantošana tiks uzsākta 2020. gadā.

Vienā no gadījumiem kādai NVO tika pieprasīts maksāt lielāku summu, nekā ļauts vietējā līmeņa ekspertiem Eiropas Komisijas atbalstītos projektos, savukārt otrs gadījums saistīts ar pievienotās vērtības nodokļa (PVN) atmaksu. Arī valsts iestāžu skaidrojums par dažādiem regulējumiem atšķiras. Šīs problēmas sarežģī NVO darbību un būtiski ietekmē naudas plūsmu organizācijās.

Vairākas vēstniecības un diplomātiskās pārstāvniecības, tai skaitā Britu Padome un Ziemeļvalstu Ministru Padomes pārstāvniecība Latvijā, sniedz būtisku atbalstu vietējā līmeņa iniciatīvām tādās jomās kā izglītība, sociālā uzņēmējdarbība, iedzīvotāju līdzdalības veicināšana un kultūras apmaiņa.

Aktīvo iedzīvotāju fonds, ko pilnā mērā finansē Eiropas Ekonomikas zonas valstis un Norvēģijas valdība, sākotnēji cerēto finansējuma sadali projektu konkursos no 2019. gada pārcēla uz 2020. gada pavasari.

Lai arī 2019. gadā vairāki uzņēmumi turpināja īstenot korporatīvās sociālās atbildības programmas, tomēr 2018. gadā Uzņēmumu ienākumu nodokļa likumā ieviestu izmaiņu dēļ, kas atbrīvo uzņēmumu no ienākuma nodokļa maksāšanas gadījumos, kad peļņa tiek investēta uzņēmuma attīstībā, NVO sektors piedzīvoja strauju ziedojumu

kritumu. Saskaņā ar Valsts ieņēmumu dienesta sniegto informāciju, ziedojumu apmērs NVO samazinājās par 38% jeb 23 miljoniem EUR (aptuveni 26.2 miljoni ASV dolāri).

2019. gadā NVO rīkoja vairākas veiksmīgas ziedojumu piesaistes kampaņas. Viens no populārākajiem bija Latvijas Radio 5 rīkotais labdarības maratons, kurš tika organizēts sadarbībā ar Swedbank Latvija un fondu Ziedot.lv. Kampaņas laikā trīs radio personības uz vienu nedēļu tiek ieslēgtas Rīgas centrā esošā stikla studijā, no kuras raida radio pārraides, savukārt cilvēki ziedojot līdzekļus organizatoru izvēlētajam mērķim, var izvēlēties dziesmu, kas tiek atskaņota ēterā. Kad stikla studiju, Rīgā notiekošas vizītes laikā, apmeklēja trīs Baltijas valstu prezidenti, kampaņa ieguva plašāku atpazīstamību. Labdarības akcijas ietvaros 2019. gadā tika saziēdoti aptuveni 500 000 EUR, kas paredzēti šķidrās pārtikas iegādei paliatīvajā aprūpē esošajiem pacientiem. Valsts medicīnas programmas šo pakalpojumu neapmaksā. Kampaņa pievērsa būtisku uzmanību konkrētai sabiedrības grupai – cilvēkiem paliatīvajā aprūpē.

NVO 2019. gadā īstenoja arī citas veiksmīgas ziedojumu piesaistes kampaņas. Centrs Marta, kas sniedz atbalstu no vardarbības ģimenē cietušām sievietēm, cilvēku tirdzniecības upuriem, kā arī no seksuālās vardarbības cietušajiem, iegulda būtisku darbu personisku attiecību veidošanā ar centra atbalstītājiem, tā rezultātā, 2019. gadā ziedojumu apjoms nozīmīgi pieauga. Tika saņemts arī individuāls ziedojums – 10 000 EUR (aptuveni 11 000 ASV dolāri) centra darbības atbalstam.

Ziedojumu piesaistei organizācijas izmanto arī pūlfinansēšanas metodes, piemēram, kolektīvās finansēšanas platformu “Projektu banka”.

Gandrīz visās pašvaldībās ir finansēšanas sistēma vietējo NVO atbalstam, parasti kultūras un sporta atbalstam vai arī pašvaldības infrastruktūras pilnveidošanai. 2019. gada beigās Latvijas Lauku forums publicēja pētījumu par resursu pieejamību NVO Latvijas pašvaldībās. Noskaidrots, ka 82 % pašvaldību vietējām organizācijām, kopienām vai pat indivīdiem sniedz finansiālu atbalstu. Galvenais finansējuma avots vietējām kopienām joprojām ir “LEADER” programma, kuru pārvalda vietējās rīcības grupas, kas sastāv no NVO, pašvaldības, kā arī uzņēmumu pārstāvjiem. Šo fondu pārdali nosaka iepriekš izveidota attīstības stratēģija konkrētajā novadā.

NVO izpratne par finansēšanas avotu dažādošanu joprojām ir zema. Dažas NVO paļaujas uz biedru naudām, savukārt citas saņem valsts iestāžu subsīdijas pakalpojumu nodrošināšanai, piemēram, atbalsta sistēma patvēruma meklētājiem un bēgļiem.

NVO parasti ir finanšu pārvaldības sistēmas un atbalsta organizācijās, reģionālajos resursu centros, ir pieejami grāmatvedības un finanšu prātības semināri.

INTEREŠU PĀRSTĀVĪBA: 1.8

NVO kapacitāte interešu pārstāvībā 2019. gadā nav mainījusās. Vairums NVO ir labi informētas un piedalās dažādu Saeimas komisiju un konsultatīvo institūciju darbā. 2019. gadā, jaunas iniciatīvas ietvaros, viens no Saeimas deputātiem, M. Šteins, uzsāka starpsektoru diskusijas ar jaunatnes organizācijām, aktīvistiem, pētniekiem un ierēdņiem par situāciju Latvijas jaunatnes jomā. Grupa apsprieda jautājumus, sākot ar iespēju piešķirt jauniešiem balsstiesības no sešpadsmit gadu vecuma un beidzot ar augsto pašnāvību skaitu jauniešu vidū. Diskusijas rezultātā jaunatnes organizācijām panākta vienkāršāka pieteikšanās valsts finansējumam.

Viens no veiksmīgiem sadarbības piemēriem starp NVO un valsts pārvaldes iestādēm 2019. gadā veidojās strādājot pie Latvijas Nacionālā attīstības plāna 2021.-

2027. gadam – augstākā valsts politikas attīstības plānošanas dokumenta. Tas kalpo par pamatu nozaru

pamatnostādnēs valsts budžeta un ES struktūrfondu pārdalei. NVO sniedza pienesumu plāna izstrādē, īpaša loma pilsoniskajai sabiedrībai bija sestās prioritāte, kuras mērķis ir veidot vienotu, drošu un atklātu sabiedrību. Plāna publiskajā apspriedē tika iesaistītas vietējās mērķa grupas un īpaši izveidotā platformā apkopoti publiski iesniegtie komentāri.

Gada laikā Vides aizsardzības un reģionālās attīstības ministrija ierosināja ieviest līdzdalības budžetu pašvaldību līmenī. Ierosinājums bija daļa no plāna uzlabot reģionālo attīstību, samazinot pašvaldību skaitu no 119 līdz trīsdesmit sešām. NVO un iedzīvotāji piedalījās publiskajās diskusijās un citās aktivitātēs, kas organizētas “par” un “pret” reģionālo reformu.

Arī 2019. gadā portāls Manabalss.lv turpināja darboties kā efektīva platforma iedzīvotāju iniciatīvām. Gada laikā trīspadsmit priekšlikumi savāca vairāk nekā 10 000 parakstu katrs, jaunu lietotāju skaits portālā palielinājās no 28 327 līdz 42 570, būtiski pieauga individuālo parakstu skaits – no 21 800 līdz teju 248 000. Papildus savam tiešajam darbam Manabalss.lv attīsta arī digitālās kompetences projektus un iestājās pret viltus ziņām. Platforma saņēmusi Ārlietu ministrijas finansējumu, lai uzlabotu Ukrainas digitālās demokrātijas platformas.

2019. gadā “*Transparency International Latvia*” jeb Sabiedrība par atklātību - Delna turpināja centienus paplašināt atvērto jeb bezmaksas datu pieejamību, lai ikvienam, kuram nepieciešams – aktivistiem, medijiem, organizācijām - palīdzētu efektīvi izmantot atvērtos datus, Delna 2019. gadā organizēja pirmo pretkorupcijas hakatonu. Ierēdņi, digitālās jomas eksperti, žurnālisti un NVO eksperti analizēja datu kopas, lai izgaismotu starp biznesu un politiku pastāvošo saikni. Pūliņi vainagojās ar vairākām vērtīgām inovācijām, tai skaitā trim atvērto datu rīku prototipiem. Šādi tika arī parādīta NVO spēja piedāvāt radošus risinājumus sarežģītiem izaicinājumiem.

Kādā citā interešu pārstāvības pasākumā 2019. gadā, Latvijas Lauku forums, kas sastāv no trīsdesmit sešām reģionālām organizācijām, rīkoja Lauku Parlamentu – nozīmīgu notikumu, kas ļāva sanākt kopā pārstāvjiem no visas valsts, lai apspriestu lauku attīstību, apdzīvotības sarukšanu, pakalpojumu pieejamību reģionos un citus nozīmīgus tematus. Reģionālo resursu centru tīkls, kas veicina sabiedrības iesaisti valdības rīcībpolitikas plānošanā, ieviešanā un izvērtēšanā, organizēja sabiedriskās apspriedes ar mērķi apspriest jaunus politikas plānošanas dokumentus, kas nosaka sabiedrības integrācijas politiku un pilsoniskās sabiedrības attīstību. Gada beigās dokuments joprojām bija izstrādes stadijā. Apvienība “Pilsēta cilvēkiem” ar Rīgas apkaimju iedzīvotāju pašu organizētajām iniciatīvām veiksmīgi panāca, ka viena no Rīgas galvenajām ielām reizi mēnesī tiek slēgta autosatiksmei, tā veidojot labvēlīgāku pilsētvidi cilvēkiem.

Viens no pamanāmākajiem interešu pārstāvības piemēriem 2019. gadā bija Latvijas Ornitoloģijas biedrības kampaņa pret koku izciršanu, kā tas tika paredzēts Zemkopības ministrijas izstrādātajā likumprojektā “Grozījumi “Meža likumā””. Pēc divdesmit gadus ilgām debatēm un intensīvas lobēšanas no vides organizāciju puses, Saeima 2019. gadā atbalstīja depoziņa sistēmas ieviešanu dzērienu iepakojumiem. Šajā gadā stājās spēkā Trauksmes celšanas likums – viens no normatīvajiem aktiem, kas veidos lobēšanas kultūru Latvijā.

NVO piekrīt, ka Latvijā ir nepieciešama lobēšanas likuma ieviešana, tomēr organizāciju starpā atšķiras uzskati par lobēšanu, kas saistīta ar biznesa, bet kas ar pilsoniskās sabiedrības interesēm. Sabiedriskā labuma organizācijas ir nobažījušās, ka ierobežošana aprūtinās piekļuvi politikas veidotājiem, tomēr diskusijas par šo tematu 2019. gadā uz priekšu nav virzījušās.

NVO eksperti turpināja apspriest reformas, kas labvēlīgi ietekmētu nozari tādās jomās kā nodokļu sistēma, laba pārvaldība un sabiedriskais labums, tomēr 2019. gadā konkrēti uzlabojumi netika veikti.

PAKALPOJUMU NODROŠINĀJUMS: 2.3

2019. gadā NVO pakalpojumu sniegšanas jomā novērojami nelieli uzlabojumi, ko raisījis sociālo uzņēmumu skaita pieaugums. NVO nodrošina plašu pakalpojumu klāstu, sākot no izglītības un sociālajiem pakalpojumiem un beidzot ar tiesnešu apmācību, migrantu integrāciju, cilvēktirdzniecības novēršanu un tūrismu.

2019. gadā Ventspils Augsto Tehnoloģiju parks, sadarbībā ar Sabiedrības integrācijas fondu nodrošināja dažādības vadības apmācības “Skatu punkti: Cieņa” un “Skatu punkti: Ieguvumi” vismaz 200 augsta līmeņa vadītājiem, valsts iestāžu darbiniekiem, uzņēmējiem un NVO. Apmācībās uzmanība tika pievērsta tādām tēmām kā universālais dizains, vides un informācijas pieejamība, dzimumu līdztiesība un pretdiskriminācijas pasākumi.

Visi NVO pakalpojumi tiek veidoti, lai tie atbilstu vietējo kopienu un specifisku mērķa grupu vajadzībām. Organizācijas parasti uzkrāj un analizē datus aktivitāšu ieviešanai. Piemēram, pēc mērķgrupas vajadzības noskaidrošanas, onkoloģisko pacientu atbalsta biedrība “Dzīvības koks”, vienā no Latvijā lielākajām slimnīcām, izveidoja īpašu istabu onkoloģiskajiem pacientiem, kurā

psihosociālo pakalpojumu sniegšanā tiek nodarbināti vismaz desmit speciālisti. Vairākas organizācijas izveidojušas kvalitatīvus pakalpojumus, kurus valsts pārvalde novērtējusi un sākusī atbalstīt.

Daudzas organizācijas piedāvā pakalpojumus, kas sniedz atbalstu plašam ieinteresēto personu lokam. Baltijas pētnieciskās žurnālistikas centrs “Re:Baltica” tiešaistē publicē rakstus par sensitīviem jautājumiem, piemēram, par viltus ziņu atpazīšanu un politiku nepiepildītajiem solījumiem. Daļa no rakstiem tika izdoti ar ziedotāju finansiālu atbalstu. Sabiedrības līdzdalības platforma Manabals.lv ieguva plašu popularitāti, sniedzot visaptverošu informāciju par balsošanai nodoto ierosinājumu būtību. Sadarbojoties ar plašsaziņas medijiem, Manabals.lv informēja sabiedrību par aktuālajiem parakstu vākšanas projektiem.

Atsevišķas NVO, atbalstot plašas ieinteresēto personu grupas, veic saimniecisko darbību, lai varētu sasniegt iecerētos mērķus. 2019. gadā visai ievērojams kļuva projekts, kuru veidoja Latvijas Kustības par neatkarīgu dzīvi, un ar kuru tiek atbalstīti jaunieši ar īpašām vajadzībām. Organizācija vēlēš pārdot 1 miljonu sveču un iegūtos līdzekļus paredz izmantot, lai jaunie cilvēki ar smagu invaliditāti varētu dzīvot grupu dzīvokļos.

Sociālo uzņēmumu skaits pieaug, 2019. gadā, vienu gadu pēc Sociālo Uzņēmumu likuma ieviešanas, darbojās jau deviņdesmit četri sociālie uzņēmumi, kas piedāvāja pakalpojumus izglītības, veselības aprūpes un informācijas tehnoloģiju jomā. Daudzi sociālie uzņēmumi ar valsts attīstības finanšu institūcijas Altum palīdzību saņem subsīdijas līdz 2022. gadam notiekoša pilotprojekta ietvaros. Pilotprojekts darbojas Eiropas Savienības struktūrfondu programmu ietvarā.

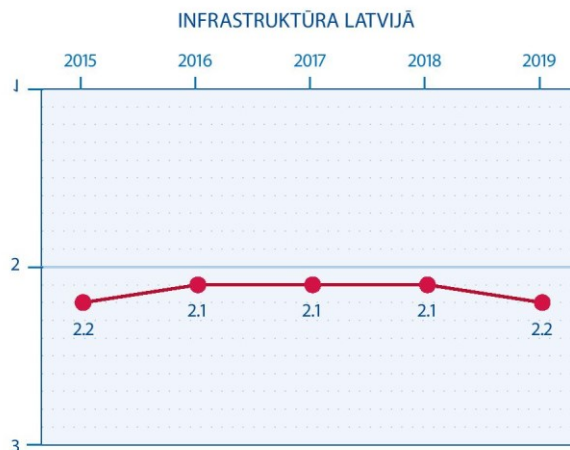
Sadarbībā ar Aizsardzības ministriju LPA un citas organizācijas skolās vadīja mācības par pilsonisko līdzdalību. Ņemot vērā izglītojamo interesei, daudzas skolas lūdza papildus apmācības.

Publiskā pārvalde valsts un pašvaldību līmenī apzinās, NVO sniegto pakalpojumu nozīmīgumu, īpaši sociālo pakalpojumu jomā, un atzīst NVO iesaistīšanos pakalpojumu nodrošināšanā, apzinoties cik ciešas attiecības šīm organizācijām ir ar pakalpojuma lietotājiem.

INFRASTRUKTŪRA: 2.2

Rādītāji NVO sektora infrastruktūras jomā 2019. gadā ir nedaudz kritušies, ņemot vērā, ka reģionālajiem atbalsta centriem ir ierobežota piekļuve finansējumam, kas nodrošinātu to pastāvēšanu. Reģionālo NVO atbalsta centru tīkls vietējām organizācijām un individuāliem aktīvistiem piedāvā konsultācijas, apmācības un citus pakalpojumus. Lielākā daļa no pieciem reģionālajiem atbalsta centriem publicē aktuālo informāciju savās tīmekļa vietnēs un sociālajos tīklos, piemēram, Facebook. Tiek piedāvātas starptautiskas un vietēja līmeņa sadarbības iespējas un organizēti forumi, lai veicinātu organizāciju savstarpējo sadarbību. Vairāku NVO veidotas koalīcijas veicina NVO sektora attīstību.

Zemgales NVO centrs piedāvā svešvalodu apmācības un ārvalstu brīvprātīgo apmaiņas programmas, 2019. gadā centrs organizēja līderības attīstības programmu jauniešiem no piecām dažādām valstīm. Visi NVO atbalsta centri koordinē un īsteno dažādus projektus sadarbībā ar Kultūras ministriju, īpašu uzmanību pievēršot mazākumtautību grupu integrēšanai. Ņemot vērā to, ka ministrija pārvalda finanses, atbalsta centru darbinieki nevar ietekmēt izdevumus un programmas plānošanu pēc būtības. Rīgas pašvaldība turpina atbalstīt NVO namu, kas darbojas kā Rīgas NVO centrs un nodrošina fiziskas darba vietas organizācijām, kurām nav biroja telpu, koordinē seminārus un lekcijas, kā arī sniedz konsultācijas NVO darbības attīstībai.

Viduslatgales pārnovadu fonds veiksmīgi piesaista līdzekļus vietējās kopienas iniciatīvām, piemēram, kā arī stipendijas ārstiem, kuri savu karjeru pēc mācībām turpina Latgalē, vai jauniešiem mūziķiem un ģimenēm, kas nonākušas grūtībās. Sasniegums NVO attīstībā ir sešu NVO veidotās apvienība - Aktīvo iedzīvotāju fonda administratori, kurus izvēlējās EEZ un Norvēģijas finanšu instrumenta birojs Briselē. Aktīvo iedzīvotāju fonds, sākot ar 2020. gadu turpmākos 4 gadus sniegs finansiālu atbalstu Latvijas NVO dažādu projektu ideju īstenošanai.

Starptautiskas organizācijas ar pārstāvniecībām Latvijā izdod informatīvus materiālus par sociālpolitiski nozīmīgām tēmām. Piemēram, Frīdriha Eberta fonda Starptautiskās politikas nodaļa sagatavo informatīvo materiālu par starptautisko politiku, kas ir plaši pieejams ikvienam NVO aktīvistam.

LPA ir uzticams valsts un pašvaldību sadarbības partneris, kas teju desmit gadus rīkojis vienu no lielākajām Baltijas NVO reģionālajām sanāksmēm, piedaloties arī NVO pārstāvjiem no vienpadsmit Baltijas jūras valstīm, tajā skaitā Krievijas. LPA sadarbībā ar ekspertiem no citām valstīm izveidojusi NVO darbības attīstībai nepieciešamus digitālus rīkus, ar kuriem iespējams apgūt organizācijas vadībai nepieciešamās prasmes.

Pasākums, kas būtiski veicina NVO sadarbību, iedzīvotāju iesaisti un demokrātijas kultūras attīstību, ir ikgadējais sarunu festivāls LAMPA. 2019. gadā festivāls piesaistīja vairāk nekā 20 000 cilvēku un 1 500 dalībnieku, kuri divu dienu laikā piedāvāja aptuveni 800 stundu garas lekcijas par dažādām tēmām.

NVO ir iespēja piedalīties apmācībās, kuras organizē citas NVO vai mācību iestādes. Tāpat apmācības pieejamas arī daudzveidīgu Eiropas Savienības programmu ietvaros. ERASMUS+ piedāvā apmācības un pieredzes apmaiņas iespējas jauniešiem, NVO profesionāļiem un citiem interesentiem.

Par lielisku starpsektoru komunikācijas piemēru 2019. gadā kļuva vides organizācijas "Zaļā brīvība" darbs, kas palīdzēja valstij sagatavoties un īstenot ES direktīvas ieviešanu, kuras ietvaros, sākot ar 2025. gadu, nepieciešams atsevišķi savākt tekstila materiālu atkritumus. "Zaļā brīvība" sadarbojās ar ieinteresētajām pusēm – atkritumu apsaimniekošanas uzņēmumiem, lietota apģērba savācējiem, vairumtirgotājiem, politikas veidotājiem, akadēmiķiem un labdarības organizācijām, lai aktualizētu šo nākotnes izaicinājumu. Uzņēmēji aktīvi sadarbojās ar NVO korporatīvās sociālās atbildības programmu izstrādē. Piemēram, 2019. gadā Apvienoto Nāciju Organizācijas ilgtspējīgai attīstībai noteikto mērķi īstenošanai, ieinteresētajiem uzņēmumiem, NVO palīdzēja veidot jaunu partnerības platformu. Plašsaziņas mediji regulāri sadarbojas ar NVO, lai īstenotu ikgadējās labdarības kampaņas.

PUBLISKAIS TĒLS: 3.0

2019. gadā amatpersonas un politiķi vairākkārt izteikuši nepamatotas piezīmes par NVO, kā arī medijos visai pretrunīgi tika atspoguļoti Valsts Kontroles revīziju rezultāti, tādēļ NVO publiskais tēls piedzīvoja nelielu kritumu.

Lielākoties NVO medijos nonāca skandālu situācijās. 2019. gada maijā notikuša audita rezultātā Valsts Kontrole konstatēja, ka divi Rīgas pašvaldības nodibinājumi, Rīgas Tūrisma Attīstības Birojs un Riga.lv, kuri no pašvaldības saņēma 20,9 miljonus EUR (aptuveni 23,8 miljoni ASV dolāru) un no 26,5 miljoniem EUR (aptuveni 30,2 miljoni ASV dolāru), kas tika piešķirti NVO sektoram, revīzijas uzmanībā ietvertu līdzekļu. Valsts kontrole norādīja, ka šīs organizācijas tika iesaistītas apšaubāmās ziedojumu shēmās, nesaprotamos darījumos ar preču zīmēm, potenciāli fiktīvā nodarbinātībā, negodīgā dotāciju piešķiršanā un finanšu līdzekļu izšķērdēšanā. Šis skandāls medijos tika plaši atspoguļots. Lai arī dažām organizācijām ir saistība ar Latvijas tā sauktajiem oligarhiem, atsevišķās publikācijās

konkrētas problēmas regulāri tiek atspoguļotas veidā, kas atstāj negatīvas sekas uz NVO sektora kopīgo publisko tēlu.

Tajā pašā laikā atsevišķas NVO, īpaši tās, kas darbojas sociālo problēmu, vides aizsardzības un veselības aprūpes jomā, 2019. plašsaziņas līdzekļos tika atspoguļotas pozitīvi. Masu mediju ēterā translētās labdarības akcijās tika uzsvērtā sadarbība ar dažām organizācijām, lai arī tas liek organizācijas uztvert kā sekundāru partneri labdarības akcijas nodrošināšanā, jo labdarības akcija ir attiecīgā medija korporatīvi sociālās atbildības stratēģijas daļa.

Sabiedrības attieksme pret NVO ir dažāda. Dažas pakalpojumus sniedzošas organizācijas radījušas spēcīgus, dzīvotspējīgus un uzticamus zīmolus. 2019. gadā medicīnas darbiniekus pārstāvošas organizācijas publisko protestu laikā, iegūstot plašu atpazīstamību un paužot labi formulētas nostājas, kā arī aicinot rīkoties savu interešu aizstāvībā, veicināja NVO sektora pozitīva tēla veidošanu sabiedrībā. Lielai daļai sabiedrības jēdziens "NVO" raisa negatīvas asociācijas, tas ir kaut kas nezināms, jo cilvēki nespēj sasaistīt NVO darbu ar specifiskām, sev zināmām apvienībām vai nodibinājumiem.

Arī liela daļa valsts sektorā nodarbināto izsaka negatīvus izteikumus runājot par NVO atbalstu sabiedrībā un to centieniem iesaistīt iedzīvotājus politiski jutīgos tematos. Par spīti tam, 2019. gadā NVO eksperti pauda pārliecību, ka valsts augstāko amatpersonu izpratne par NVO lomu demokrātiskos procesos, īpaši konsultatīvajā procesā, ir uzlabojusies.

Biznesa sektors saprot korporatīvās sociālās atbildības nozīmi, un pieaug to uzņēmumu skaits, kas sadarbojas ar NVO, lai organizētu un atbalstītu sabiedriskā labuma aktivitātes.

NVO publicē ziņojumus un rakstus, kā arī organizē publicitātes kampaņas par sociāli nozīmīgiem jautājumiem. Komunikācijā par sektora attīstību plaši tiek izmantoti sociālie mediji, kas sniedz labus rezultātus informācijas izplatīšanā.

Liela daļa NVO darbojās saskaņā ar labas pārvaldības principiem un meklē veidus kā informēt sabiedrību par savām iniciatīvām, publicējot gada pārskatus, izdalot tos biedriem un publicējot tos savās interneta vietnēs. NVO sektora ētikas kodekss ir pieņemts un apstiprināts, tomēr par tā izmantošanu praksē vēl ir pārāgri runāt.

Būtiski: Viedokļi, kas atspoguļoti šajā ziņojumā ir NVO ekspertu viedokļi, kuri piedalījušies ekspertu diskusijā un citu pētnieku viedokļi, kas iesaistījušies indeksa izstrādē un neatspoguļo USAID vai FHI 360 skatījumu.